

Fiche 3: Mededeling Clean Industrial Deal

1. Algemene gegevens

a) Titel voorstel

De Clean Industrial Deal: Een gezamenlijke routekaart voor concurrentievermogen en decarbonisatie

b) Datum ontvangst Commissiedocument

26 februari 2025

c) Nr. Commissiedocument

COM (2025) 85 final

d) EUR-Lex

[EUR-Lex - 52025DC0085 - EN - EUR-Lex](#)

e) Nr. impact assessment Commissie en Opinie

f) Behandelingstraject Raad

Primair Raad voor Concurrentievermogen, maar ook Energieraad, Milieuraad, Raad Buitenlandse Zaken (afhankelijk van inhoudelijk onderdeel)

g) Eerstverantwoordelijk ministerie

Gezamenlijke verantwoordelijkheid van het ministerie van Klimaat en Groene Groei en het ministerie van Economische Zaken, in nauwe samenwerking met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

2. Essentie voorstel

Op 26 februari jl. publiceerde de Europese Commissie (hierna: de Commissie) de mededeling genaamd de "Clean Industrial Deal" (hierna: CID). In de mededeling erkent de Commissie dat de EU te maken heeft met toenemende geopolitieke spanningen, beperkte productiviteitsgroei en technologische competitie met andere machtsblokken in de wereld. De Commissie stelt daarom een *businessplan* voor, waarmee verduurzaming en concurrentievermogen hand in hand gaan en elkaar versterken. De CID focust daarom op de energie-intensieve industrie en de *clean tech* sector om de klimaat- en verduurzamingsopgave te versnellen en realiseren, met steun voor goedkopere elektriciteit, elektrificatie, eerlijke concurrentie en vereenvoudigde regelgeving. Ook circulaire economie speelt hierin een sleutelrol. De CID moet de concurrentiepositie en weerbaarheid van de genoemde sectoren verbeteren/verstevigen. Daarnaast verwijst de Commissie naar haar eerdere aanbeveling voor een (nog wettelijk vast te leggen) EU 2040-doel van netto 90% vermindering van broeikasgassen en wil het de EU in 2030 wereldleider maken op het gebied van circulaire economie. De mededeling bevat geen nieuw beleid, maar kondigt langs zeven lijnen plannen aan, met betrekking tot betaalbare energie, betere toegang tot financiering, versnelde transitie naar een circulaire economie, leveringszekerheid van kritieke grondstoffen, borging van een mondiaal gelijk

speelveld, inzet op kennis en vaardigheden en op implementatie in sectoren, zoals de chemie-, staal- en metaal- en automotive sector. Concrete voorstellen zullen in de komende jaren gepubliceerd worden. Het kabinet zal deze voorstellen individueel beoordelen en de Tweede Kamer via de geëigende wegen nader informeren over de kabinetspositie hieromtrent.

3. Nederlandse positie ten aanzien van het voorstel

a) Essentie Nederlands beleid op dit terrein

Conform de Kamerbrief EU concurrentievermogen¹ is het voor Nederland van belang dat de Europese en Nederlandse (energie-intensieve) industrie wordt verduurzaamd, tegelijk ook weerbaarder wordt gemaakt en haar concurrentiekracht wordt versterkt. Hierbij moet er zowel aandacht zijn voor de uitdagingen van de (bestaande) energie-intensieve industrie (EII), als voor de opkomst van en transitie naar nieuwe industrie. Dit is inclusief inzet en versterking van clean tech-maakindustrie, waar zowel *first mover* kansen als weerbaarheidsuitdagingen liggen. Het kabinet onderschrijft de drie ambities van de EU voor 2050: klimaatneutraliteit, nul-vervuiling en een circulaire economie; met deze ambities maken we de industrie toekomstbestendig. Voor dit alles is een stevig uitvoeringspakket nodig om zowel knelpunten in de uitvoering op te lossen als om alles uitvoerbaar te houden voor bedrijven en medeoverheden (voor zowel de klimaatdoelen richting 2030 en 2050, als het nog vast te leggen 2040-doel en conform de motie Erkens²). Het kabinet heeft naast verduurzaming ook ambitie op het verminderen van de negatieve impact op de leefomgeving, de gezondheid van omwonenden en het binnen bereik brengen van de Zero Pollution ambitie in 2050.³ Ook hecht het kabinet waarde aan het verbeteren van de transportinfrastructuur, waar de EU, infrastructuurbeheerders en de industrie voor grote opgaven staat, ten behoeve van het EU-concurrentievermogen.⁴

Het kabinet is van mening dat de verduurzaming zo goed mogelijk moet worden gefaciliteerd, en het concurrentievermogen van de Nederlandse industrie moet worden versterkt. Hier spelen een level-playing field voor energieprijzen, het versnellen en stroomlijnen van vergunningsprocedures, het beschikbaar maken en stimuleren van publieke en private financiering, het waarborgen van leveringszekerheid van kritieke grondstoffen, het stimuleren van de vraag naar secundaire grondstoffen en duurzame biograndstoffen, groene marktcreatie en opschaling van de Europese waterstofmarkt een grote rol. Het kabinet is tevens van mening dat hierbij expliciete aandacht moet zijn voor industrieroutes die in de overgangsfase naar volledig schone en duurzame alternatieven kunnen bijdragen aan de verduurzaming, zoals de inzet op blauwe waterstof en *Carbon Capture and Storage* (CCS). Ten aanzien van de aankomende herziening van de Europese klimaatwet is de kabinetsinzet reeds gedeeld met de Kamer.⁵

¹ Kamerstuk: 21501-30-621

² Kamerstukken II, vergaderjaar 2024-2025, 31 793 nr. 257; 31 793 nr. 271

³ EU Zero Pollution Action Plan d.d. 21 Mei 20221 ; https://environment.ec.europa.eu/strategy/zero-pollution-action-plan_en

⁴ Kamerstuk II 2023-24, 47 758

⁵ Kamerstukken II, vergaderjaar 2024-2025, 21 501-08, nr. 969, en 2023-2024, 22 112, nr. 3916)

In hun adviezen stimuleren Mario Draghi⁶ en Enrico Letta⁷ lidstaten hun *unique selling points* (ook wel comparatieve voordelen genoemd) binnen de Europese interne markt in te zetten. Veel Nederlandse industrieën hebben specialistische productiekennis, daarnaast heeft Nederland onder meer een goede geografische positie voor productie, import, opslag, overslag, transport en doorvoer van energie en grondstoffen; en een sterke kenniseconomie voor verdere uitrol van innovatieve, schone en kennisintensieve industrie (potentieel voor groene marktcreatie). Dit alles maakt Nederland een belangrijke partner in de verduurzaming van de Europese industrie.

Het kabinet blijft van mening dat het noodzakelijk is om een duidelijk Europees kader te ontwikkelen voor toekomstgericht industriebeleid, waarbij aandacht is voor de strategische waarde van sectoren, waaronder de EIIs met strategische waarde, (conform de Kamerbrief EU-concurrentievermogen). Het kabinet zal de Commissie oproepen om zowel in te zetten op randvoorwaarden voor een aantrekkelijk ondernemingsklimaat als op een helder afwegingskader dat coherentie moet borgen.⁸ De focus binnen de Clean Industrial Deal ligt op strategische markten die bijdragen aan toekomstige groene groei en weerbaarheid (*tech based markets of the future*). Dit betekent onder andere dat het kabinet niet alleen inzet op het verduurzamen van bestaande bedrijven die een bijdrage kunnen leveren aan de toekomstige economie, maar ook kansen wil creëren voor nieuwe bedrijven en technologieën. Dit is o.a. in lijn met de groeimarktenstudie⁹. Het kabinet blijft van mening dat het noodzakelijk is om een duidelijk Europees kader te ontwikkelen voor gericht industriebeleid, waarbij aandacht is voor de strategische waarde van bepaalde sectoren, waaronder de verschillende EIIs, (conform de Kamerbrief EU-concurrentievermogen). Gericht industriebeleid houdt in dit verband in dat goed onderbouwd moet worden waarom en wanneer ingrijpen in bepaalde sectoren noodzakelijk is, met het oog op behoud gelijk speelveld en zoveel mogelijk behoud van de integriteit van de interne markt. Het kabinet stelt daarom dat de strategische waarde van sectoren dient bepaald te worden aan de hand van 1) de impact op de geo-economische veiligheid van de EU; 2) de bijdrage aan de Europese economie en groeipotentieel; 3) de bijdrage aan dringende maatschappelijke uitdagingen, zoals de groene transitie; en 4) de huidige positie van Europa aan de hand waarvan bepaald kan worden of de sector een leidende positie binnen de EU kan behouden, kan verkrijgen of kan herwinnen. Ten behoeve van de voorspelbaarheid voor alle partijen in het stelsel van EU-wet- en regelgeving, wil het kabinet zoveel mogelijk aansluiten bij de reeds bestaande verordeningen van de *Critical Raw Materials Act* (CRMA) en de *Net-Zero Industries Act* (NZIA).

Tevens geldt bij alle voorstellen dat zoveel mogelijk gekeken moet worden naar het creëren en behouden van een mondiaal gelijk speelveld, ook tussen fossiele en duurzame productie, op basis van de juiste juridische kaders. Daarnaast dient versterking en bescherming van de interne markt te worden gewaarborgd. Een goed functionerende interne markt is de basis voor een aantrekkelijk ondernemingsklimaat en een bloeiende, toekomstbestendige, concurrerende en schone industrie.

⁶ Kamerstuk: 2024D36903

⁷ Kamerstuk: 2024D18406

⁸ Kamerstuk: 2024D18406

⁹ Kamerstuk 33 009, nr. 137 – Rapport 'Groeimarkten voor Nederland'.

b) Beoordeling + inzet ten aanzien van dit voorstel

Het kabinet verwelkomt de mogelijke bijdrage van de CID om verschillende knelpunten in de uitvoering van de klimaat- en milieudoelen te adresseren en tegelijkertijd de concurrentiepositie van bedrijven te versterken. Daarnaast ondersteunt het kabinet het belang van het verduurzamen en concurrerende maken van de Europese industrie. De Nederlandse industrie zet zich in om de koploperrol in verduurzaming, die Nederland en Europa ambiëren en nodig hebben, waar te maken. Tegelijkertijd bevindt de industrie in Nederland en Europa zich in een lastige periode en staat de concurrentiepositie onder druk, waarbij investeringen in verduurzaming achterblijven. Het kabinet maakt zich hier zorgen om en zal zich ervoor blijven inzetten dat bij de verduurzaming van de industrie zowel het concurrentievermogen als de ambities rondom CO₂-neutraliteit, circulariteit en *Zero Pollution* als uitgangspunt worden genomen.

De mededeling is opgebouwd langs zeven inhoudelijke sporen. Hieronder zal per inhoudelijk spoor een korte appreciatie worden weergegeven. Gespecificeerde appreciaties zullen volgen na publicatie van de individuele voorstellen.

Spoor 1, toegang tot betaalbare energie: in een apart BNC-fiche geeft het kabinet een appreciatie van het actieplan betaalbare energieprijzen (*Action Plan for Affordable Energy*)¹⁰. In de context van dit fiche is het nog wel belangrijk te benoemen dat via de *Industrial Decarbonisation Accelerator Act* de Commissie ook complexe vergunningverlening voor de verduurzaming van de industrie wil vereenvoudigen met behoud van milieuwaarborgen en bescherming van de menselijke gezondheid en op basis van de ervaringen met de samenhangende verordeningen NZIA en CRMA. Daarom moet ook de impact van de effecten op de bovengenoemde terreinen nadrukkelijk meegenomen worden in de uitwerking. Het kabinet ondersteunt dit standpunt en hecht er waarde aan dat dit vorm wordt gegeven binnen de huidige bevoegdheidsverdeling.

Spoor 2, *Lead markets*, stimuleren vraag en aanbod schone producten/productie: de Commissie presenteert in dit verband plannen ten behoeve van concrete maatregelen aan de vraagzijde naar duurzaam geproduceerde producten en verdere groene marktcreatie. Het kabinet is een voorstander van groene marktcreatie op Europees niveau en gelooft dat het stimuleren van veiligheids- en duurzaamheidseisen aan productieprocessen en producten bijdraagt aan verdere verduurzaming en versterking van het concurrentievermogen. De focus van de Commissie op '*industrial decarbonisation*' en '*decarbonised products*' is hier wel enigszins verwarrend omdat veel (koolstof-intensieve) industrieën, sectoren (zoals transport) en producten (zoals verf, rubbers of plastics) niet zonder '*carbon*' (koolstof) gemaakt kunnen worden; in deze industrieën kan alleen duurzame koolstof bijdragen aan klimaatneutraliteit. Ook dit moet zoveel mogelijk op EU-niveau ingeregeld worden om weglek te voorkomen en een Europese markt te creëren. Het is in die context positief dat de Commissie de samenhang benadrukt met de ambitie om een duurzame markt te creëren voor koolstof. Dit is ook in lijn met de Nederlandse positie in de Routekaart Koolstofverwijdering.¹¹

¹⁰ Affordable Energy Action Plan d.d. 26 februari 2025, COM/2025/79.

¹¹ Kamerstuk: 2025D11137

De Commissie kondigt ten eerste het toepassen van kwalitatieve criteria ten behoeve van duurzaamheid en weerbaarheid in aanbestedingen aan. Dit wordt meegenomen in de herziening van de aanbestedingsrichtlijnen (2026).¹² Het kabinet is voorstander van dergelijke kwalitatieve eisen, mits deze gericht worden ingezet in specifieke strategische sectoren, conform het voorgenoemde kader. Daarnaast kondigt de Commissie aan dat, met inachtneming van internationale verplichtingen, de mogelijkheid moet worden gecreëerd om de voorwaarde te stellen dat een deel van de aan te besteden materialen afkomstig uit de EU is. Het Kabinet erkent dat een Europees voorkeursprincipe in bepaalde gevallen wenselijk kan zijn. Echter kan een dergelijke maatregel ook negatieve effecten met zich meebrengen zoals prijsopdrijvende effecten, ondermijning van de Europese inzet op betere aanbestedingsmarkttoegang in derde landen en extra administratieve lasten.¹³ Het kabinet geeft daarom vooralsnog de voorkeur aan een gerichte inzet van kwalitatieve eisen om de vraag naar producten van EU-bedrijven te bevorderen in strategische sectoren, zoals dat ook is voorgesteld bij de *Net Zero Industry Act*. Het kabinet zal meegeven dat de EU in beginsel baat heeft bij open aanbestedingsmarkten en dergelijke voorstellen niet tot onnodige afscherming van de EU-aanbestedingsmarkt mogen leiden. Daarnaast is conformiteit met relevante afspraken uit EU-handelsakkoorden en regels van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) een minimumrandvoorwaarde. Kwalitatieve eisen onder aanbestedingen of in productregelgeving lenen zich daarnaast niet voor elke productgroep en het kabinet zal daarom bepleiten dat dergelijke normen gericht ingezet dienen te worden.

Ten tweede kondigt de Commissie het gebruik van labels aan om de gerealiseerde uitstoot van de productie van goederen te weergeven, te beginnen met staal. Dergelijke labels kunnen eindgebruikers ertoe bewegen bewustere keuzes te maken bij het aanschaffen van bepaalde producten. Het kabinet steunt de bredere inzet van dergelijke labels, maar ziet graag dat labels de gehele milieudruk en de daarbij behorende milieudata weergeven door verder in te zetten op de ontwikkeling en het gebruik van de Europese *Product Environmental Footprint* methode,¹⁴ zodat industriële afnemers van staal deze data kunnen gebruiken bij het bepalen van de milieu prestatie van hun eindproduct. Een schone industrie is immers CO₂-neutraal, circulair en in lijn met de *Zero Pollution* ambitie van de EU. Het kabinet ziet tevens de noodzaak om aan te sluiten bij bestaande wetgeving, zoals de Ecodesign Verordening, waaronder ook een label voor ijzer en staalproducten kan worden verplicht, en de Groene Claims Richtlijn. Bij de verdere uitrol van labels dienen de administratieve lasten voor bedrijven en de gevolgen voor handelspartners te worden beperkt en in verhouding te staan tot de baten. De labels zouden waar mogelijk op een brede groep producten moeten worden toegepast. Het kabinet verwelkomt verder het aangekondigde standaardisatieverzoek voor koolstofarm geproduceerd cement, in lijn met prioriteiten van het *High Level Forum on Standardisation*.

¹² Kamerbrief diverse onderwerpen rond aanbesteden | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

¹³ Kamerstuk: 2025D09759

¹⁴ [EUR-Lex - C\(2021\)9332 - NL - EUR-Lex](#)

Het kabinet heeft groene marktcreatie hoog op de agenda staan en blijft nauw aangehaakt op de ontwikkelingen op dit onderwerp om zo ook de eigen ideeën actief in te brengen in Europese context. De gepresenteerde plannen in de CID zijn, wat het kabinet betreft, slechts een eerste stap in vraagstimulering en verdere marktcreatie voor schone producten. Hierbij wordt door het kabinet ook expliciet verder gekeken dan enkel aanbesteding.

Tevens zet de Commissie verder in op de uitrol van hernieuwbare en koolstofarm-geproduceerde waterstof ten behoeve van de verduurzaming van de sectoren waar elektrificatie niet direct een toepasbare verduurzamingsoptie is. Om dit te versnellen zal de Commissie o.a. een derde subsidieveiling lanceren onder de Europese waterstofbank (1 mld. EUR) en een (virtueel) platform lanceren om leveranciers, afnemers, kredietverleners en infrastructuurbeheerders van waterstof samen te brengen. Ter voorbereiding van de evaluatie van de gedelegeerde handeling over hernieuwbare brandstoffen van niet-biologische oorsprong (waaronder waterstof), lanceert de Commissie een studie om de effectiviteit van het waterstofkader te beoordelen en mogelijke obstakels voor de opschaling van hernieuwbare waterstof te identificeren. Het kabinet kijkt uit naar deze initiatieven.

Spoor 3, publieke en private investeringen: de Commissie geeft aan dat er een zogeheten Industrie Decarbonisatie Bank (IDB) zal worden opgericht met als doel 100 miljard in financiering op te halen ten behoeve van de verdere industriële verduurzaming en clean tech projecten. De IDB wordt gefinancierd door gelden uit het Innovatiefonds, additionele ETS-gelden en een amendement van de InvestEU verordening. Het wetgevend voorstel voor de IDB komt naar verwachting in 2026 en zal ontworpen worden op basis van een combinatie van excellentie en geografische spreiding. Een voorstel t.a.v. ETS kan, afhankelijk van de uitwerking, mogelijk nationale budgettaire consequenties hebben. Bovenstaande kan pas beoordeeld worden als het voorstel van de Commissie verder uitgewerkt is. Voor het kabinet is het belangrijk dat dit voorstel inzet van ETS-gelden geen afbreuk doet aan integriteit van het EU ETS-systeem. Het is tevens van belang dat toekenning van middelen uit het Innovatiefonds geschiedt op basis van excellentie, kostenefficiëntie en maatschappelijke impact. Het aanpassen van de InvestEU verordening is onderdeel van het omnibuspakket van de Europese Commissie. Hierover is op 24 maart jl. een separaat BNC-fiche aan de Kamer gezonden¹⁵. Het kabinet zal bij de verdere uitwerking van het voorstel de mogelijke financiële consequenties hiervan nader bestuderen.

Ook wordt in de CID gekeken naar de mogelijkheden voor nationale financiering. Het uitgangspunt van het kabinet voor staatssteun is in beginsel terughoudend. Dit neemt niet weg dat er in het licht van de transitie en in geval van marktfalen gerichte staatssteun nodig kan zijn, mits goed onderbouwd, met inachtneming van internationale verplichtingen en rekening houdend met een mogelijk verstoringseffect op de interne markt, in lijn met de motie Postma¹⁶. Het kabinet hecht er groot belang aan om staatssteun niet in isolement te bezien, maar als onderdeel van en

¹⁵ [BNC fiche 4 - Wijziging verordeningen om de efficiëntie van EU-garanties te vergroten en rapportageverplichtingen te versimpelen | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

¹⁶ Kamerstuk: 21501-33-1119

complementair aan andere maatregelen ten behoeve van EU concurrentievermogen, verduurzaming en economische weerbaarheid. Als onderdeel van de CID kondigt de Commissie een nieuw staatssteunkader aan, genaamd *Clean Industry State Aid Framework* (CISAF)¹⁷ dat voortbouwt op het tijdelijk crisis en transitiekader (TCTF)¹⁸. Het kabinet ziet de toegevoegde waarde van vereenvoudiging en flexibilisering van staatssteunmogelijkheden ter ondersteuning van verduurzamingsopgaven (o.a. door elektrificatie, groene marktcreatie en inzet van groene en koolstofarme waterstof), alsook ten behoeve van open strategische autonomie en projecten die de doorontwikkeling van de circulaire economie kunnen stimuleren. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de recent aangenomen moties die vragen om in te zetten op blijven stimuleren van de circulaire economie, c.q. voorkomen dat de ontwikkeling van de circulaire economie niet stagneert (motie Rooderkerk¹⁹; motie Koekkoek²⁰). Het kabinet is kritischer ten aanzien van meer marktversturende vormen van staatssteun, zoals productiesteun en de mogelijkheid om subsidies uit derde landen te matchen. Ten aanzien van voorstellen voor nieuwe mogelijkheden voor steun om privaat kapitaal te de-risken en mobiliseren is de grondhouding in beginsel positief, maar ook hier zijn heldere criteria van belang. De aangekondigde vereenvoudigingen en aanpassingen van enkele reguliere kaders, zoals de Algemene Groepsvrijstellingsverordening, worden te zijner tijd op eigen merites beoordeeld. De Commissie kondigt tot slot aan dat zij met acties komt om fossiele subsidies gericht op de energievoorziening af te bouwen en uit te faseren. Het kabinet zet in op uitfasering van dit soort fossiele subsidies in Europees verband en verwelkomt deze acties.²¹ Veel voorstellen, waaronder de IDB, om de (streef)doelen van de Clean Industrial Deal te behalen zijn nog niet nader uitgewerkt. Het kabinet kan in deze fase derhalve niet beoordelen of er voldoende middelen beschikbaar zijn. Het voorstel voor de IDB komt naar verwachting in 2026, waarna het kabinet naar verwachting meer inzicht zal krijgen in de financieringsbehoeften van de Clean Industrial Deal. Voor zover aangekondigde voorstellen betrekking zouden hebben op EU-middelen is het kabinet van mening dat deze gevonden dienen te worden binnen de in de Raad afgesproken financiële kaders van de EU-begroting 2021-2027 en dat deze moeten passen bij een prudente ontwikkeling van de jaarbegroting. Voorstellen die raken aan de EU-begroting vanaf 2028 zullen meelopen in de onderhandelingen van het MFK en daar kan in deze fase niet op vooruit worden gelopen.

Spoor 4, circulaire economie: circulariteit en leveringszekerheid van kritieke grondstoffen behoren tot de kernprioriteiten onder de CID. De EU zet in op een circulaire economie om grondstoffenschaarste te verminderen, het concurrentievermogen te versterken, milieuschade te beperken en de open strategische autonomie te versterken. Dit sluit goed aan bij de Nationale Grondstoffen Strategie (NGS) die zich richt op vijf handelingsperspectieven om de leveringszekerheid van kritieke grondstoffen te vergroten.²²

¹⁷ https://competition-policy.ec.europa.eu/public-consultations/2025-cisaf_en

¹⁸ https://competition-policy.ec.europa.eu/state-aid/temporary-crisis-and-transition-framework_en

¹⁹ Kamerstukken II 2024/25, 32 852, nr. 342

²⁰ Kamerstukken II 2024/25, 32 813, nr. 1458

²¹ Kamerstuk II, vergaderjaar 2024-2025, 32 813, nr. 1425

²² Kamerstuk: 32852-291

De Commissie zet in op versnelde implementatie van de *Critical Raw Materials Act* (CRMA). Hierbij wordt het organiseren van publiek en private financiering van strategische projecten benoemd. Het kabinet staat hier positief tegenover, aangezien tijdige financiering essentieel is om deze projecten daadwerkelijk van de grond te krijgen en zo snel mogelijk bij te laten dragen aan de leveringszekerheid. Daarnaast benadrukt het kabinet dat efficiënt gebruik en levensduurverlenging van materialen cruciaal zijn voor het versterken van de leveringszekerheid op lange termijn. Voorgesteld wordt om een Europees Kritieke Grondstoffen Centrum op te richten, dat gezamenlijke inkoop, strategische voorraadvorming, *supply chain monitoring* en investeringsproducten voor mijnbouw en raffinage zal coördineren. Het kabinet is benieuwd naar de uitwerking van dit voorstel, omdat het kan helpen om op juiste schaal investeringszekerheid rond kritieke-grondstoffenprojecten te verbeteren. Het kabinet zal blijven inzetten op het structureel creëren en verbeteren van de omstandigheden die bedrijven stimuleren om te investeren in de verwerkings- en recyclingindustrie voor kritieke grondstoffen in Nederland. Het kabinet verwelkomt daarom ook specifiek de inzet op behoud en recycling van batterijen en elektronisch afval (*black mass*) binnen de EU-grenzen, zodat kritieke materialen daaruit kunnen worden teruggewonnen. Tevens onderzoekt het kabinet de mogelijke rol van Nederland in het opzetten van strategische voorraden van kritieke grondstoffen voor Noord-West-Europa en het opbouwen van een logistieke hubfunctie op basis van de reeds bestaande infrastructuur.

De Commissie kondigt een *Circular Economy Act* aan, voorzien in 2026. Het kabinet ondersteunt de ambitie voor het opschalen naar een Europese circulaire interne markt om in 2030 het aandeel circulaire materiaalengebruik te laten stijgen naar 24%. Het kabinet steunt hierbij ideeën rond strategische voorraden, de oprichting van een Europese interne markt voor afval en recycling, waaronder harmonisering van de einde-afval criteria, de uitgebreide productenverantwoordelijkheid in de gerichte herziening van de Kaderrichtlijn afvalstoffen en de herziening van de Richtlijn betreffende afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (WEEE-Richtlijn), het stimuleren van materialen uit duurzame koolstof en verhogen van de recycling capaciteit. Met betrekking tot de opzet van Trans-Regionale Circulariteits Hubs ziet het kabinet kansen voor het versterken van de regionale economie en werkgelegenheid van grensregio's. Het kabinet vindt dat de Commissie voortvarend aan de slag moet gaan met de aangekondigde maatregelen om de circulaire ambities voor 2030 te kunnen behalen. Het kabinet voegt hieraan toe dat de Commissie toe zou moeten werken naar een pakket maatregelen om het gebruik van duurzame koolstof in de chemische sector aan te moedigen.²³ Hiertoe moet de samenwerking in de keten worden versterkt, onder meer geholpen door harmonisatie van informatiestromen, ondersteunen van keteninitiatieven door middel van centra of hubs en ondersteuning van de kennisontwikkelingen, met inbegrip van financiële ondersteuning, in lijn met het huidige kabinetsbeleid met als inzet om Nederlandse koploperspositie van ondernemers op het gebied van de grondstoffentransitie verder versterken. Het kabinet is blij dat er nadrukkelijk aandacht is voor *bio-based materials*, expliciet in het kader van de vervanging van fossiele grondstoffen in de plasticindustrie. Deze mogelijkheid om over te schakelen op

²³ Kamerstuk 32 813 nr. 1397

duurzame biograndstoffen – de notie dat de herkomst van de gebruikte biograndstoffen duurzaam moet zijn²⁴ – zou eerder en vaker aan bod mogen komen. Het kabinet zal bij de transitie naar duurzame koolstof oog hebben voor de gevolgen op de markttoelating, de beschikbaarheid en betaalbaarheid van geneesmiddelen en medische technologie en dat het pakket ook maatregelen moet bevatten om te bevorderen dat duurzame koolstoffen bruikbaar zijn voor gebruik in geneesmiddelen en medische technologie.

De bovengenoemde circulaire opgaven gaan vaak gepaard met ruimteclaims, die in Nederland binnen de specifieke context van schaarse ruimte, een hoge bevolkingsdichtheid en een groeiende bevolking gestapeld moeten worden. Daarom is een integrale, gebiedsgerichte aanpak essentieel, met voldoende flexibiliteit om in te spelen op uiteenlopende nationale situaties.

Het kabinet steunt een voortvarende uitrol van het Ecodesign-werkplan. Productregelgeving, waaronder passende product-specifieke eisen zoals een verplicht percentage recycalaat ziet het kabinet als belangrijke maatregel om de vraag naar recycalaat te versterken. Daarbij is het belangrijk dat de Europese recyclers kunnen acteren op een mondiaal zo gelijk mogelijk speelveld en dat internationale verplichtingen worden nageleefd. Ook wordt de ontwikkeling van alternatieven voor kritieke grondstoffen ondersteund. De aankondiging om de regels voor btw op tweedehands producten te herzien in de *'Green VAT initiative'* in 2026 zal het kabinet eveneens met interesse volgen. Het kabinet hecht eraan dat de EU bij de nadere uitwerking van de hiervoor genoemde initiatieven voldoende rekening houdt met de mogelijke externe impact op derde landen (waaronder handelspartners).

Spoor 5, mondiaal gelijk speelveld en partnerschappen: de Commissie wil inzetten op het versneld afsluiten van handelsakkoorden c.q. duurzame partnerschappen, met als specifiek doel om risicovolle strategische afhankelijkheden af te bouwen en de positie van de EU te versterken in strategische internationale waardeketens. Het kabinet heeft het afbouwen van risicovolle strategische afhankelijkheden hoog op de agenda staan, en steunt initiatieven om via het sluiten van strategische partnerschappen de diversificatie van de waardeketens en de toegang tot primaire en secundaire (kritieke) grondstoffen, schone energie en de productiecapaciteit voor *clean tech* te verbeteren.

Het Kabinet pleit voor een pragmatisch handelsbeleid, waaronder via strategische inzet van handelsverdragen en -partnerschappen die de kansen vergroten voor Nederlandse bedrijven, bijdragen aan de leveringszekerheid van (kritieke) grondstoffen en aan duurzaamheidsdoelen (met het oog op gelijk speelveld voor Europese industrie ten opzichte van industrie buiten de EU). Conformiteit met WTO-regelgeving en relevante afspraken uit EU-handelsakkoorden blijft hierbij van belang.

Ten tweede wordt ingezet op vereenvoudiging, verbetering en (eventueel) uitbreiding van het grensheffingscorrectiemechanisme om weglek van koolstof te voorkomen (CBAM). Medio 2025 wordt

²⁴ Kamerstuk: 2020D41361

een eerste evaluatie van CBAM verwacht. Het kabinet neemt eerst kennis van deze evaluatie alvorens het een positie inneemt over wat eventueel aangepast moet worden.²⁵ Het kabinet is wel van mening dat het mondiaal gelijk speelveld zoveel mogelijk geborgd moet worden, zowel tussen fossiele en duurzame productie als tussen de EU en derde landen, en zal daarom in ieder geval kijken naar de externe werking van Europese regelgeving op de mondiale concurrentiepositie van de EU.

Ten derde wordt ingezet op het promoten en beschermen van de Europese industrie, onder meer door te onderzoeken hoe buitenlandse investeringen beter kunnen worden aangetrokken, oneerlijke concurrentie door de export van overcapaciteit voor gereduceerde prijzen uit derde landen voorkomen kan worden, de voordelen van de interne markt optimaal benut kunnen worden en handelsdefensieve maatregelen effectiever kunnen worden ingezet. Het kabinet erkent het belang van het versterken van de interne markt en van samenwerking en informatie-uitwisseling binnen de EU op, bijvoorbeeld, *Foreign Direct Investments* (FDI) ter bevordering van harmonisatie en effectiviteit. Tegelijkertijd benadrukt het kabinet dat FDI-screening op grond van de nationale veiligheid een nationale competentie is en blijft. Hoewel niet elke sector zal profiteren van dezelfde soort maatregelen, is het wel van belang dat wanneer maatregelen worden ingevoerd dit op zo uniform mogelijke wijze wordt gedaan en het gelijke speelveld wordt beschermd of bevorderd.

Spoor 6, skills en een rechtvaardige transitie: Voor het EU-concurrentievermogen is een goed opgeleide beroepsbevolking met de juiste (digitale) vaardigheden essentieel. Het kabinet verwelkomt dan ook de aandacht van de Commissie voor het belang van Leven Lang Ontwikkelen en vaardigheden om de transities te realiseren. De Commissie zet in op kwalitatieve en inhoudelijke sterke banen ten behoeve van de transitie van de industrie door een *Union of Skills* op te zetten en te zorgen dat banen in de industrie kwalitatief hoogwaardig zijn, aan hoge veiligheids- en gezondheidsstandaarden voldoen en dat werknemers in de industrie ook profiteren van de groene transitie. Het kabinet is positief over een faciliterende rol voor de Commissie, die lidstaten ondersteunt bij het ontwikkelen van een sterke vaardigheden-infrastructuur met specifieke aandacht voor informeel leren en een brede leercultuur. Ook het in kaart brengen van instrumenten voor herkenning van vaardigheden en het in kaart brengen van vraag naar en aanbod van banen en de daarmee verbonden (nieuwe) vaardigheden ten behoeve van de transitie naar een klimaatneutrale, schone en circulaire economie is noodzakelijk. Op 5 maart jl. is de Mededeling Unie van Vaardigheden gepubliceerd. Het kabinet apprecieert deze mededeling via een apart BNC-fiche en zal uw Kamer daarover informeren. Het kabinet acht verdere ontplooiing middels kwalitatief goed werk van belang en ziet uit naar de routekaart voor kwaliteitsbanen. Tot slot kondigt de Commissie richtlijnen aan voor het leasen van elektrische voertuigen, warmtepompen en andere schone producten om de toegang hiertoe voor burgers te verbeteren.

Uitvoering van de CID in verschillende sectoren: de CID zal dienen als een kader voor het aangaan van een dialoog met industrieën om sectorale transitiepaden te ontwikkelen. Deze paden zullen het

²⁵ In apart bnc fiche wordt appreciatie gegeven.

mogelijk maken om weloverwogen investeringsbeslissingen te nemen en de mobilisatie van meer kapitaal richting de transitie te vergemakkelijken, wat uiteindelijk de voortgang richting een schonere en meer concurrerende industriële toekomst zal versnellen. Op 5 maart jl. zijn het actieplan voor de Automotive-sector en op 19 maart jl. het Staal en Metaal Actieplan gepubliceerd. Ook voor de chemische sector, duurzaam transport en de bio-economie worden soortgelijke actieplannen verwacht. Het kabinet apprecieert deze plannen via apart BNC-fiches en zal uw Kamer daarover via de geëigende wegen nader informeren. Het kabinet zal ook deze actieplannen na publicatie van een appreciatie voorzien. Zoals eerder vermeld dient industriepolitiek gericht en onderbouwd plaats te vinden. Indien uit analyse blijkt dat vanuit strategisch oogpunt ingrijpen zowel gerechtvaardigd als juridisch steekhoudend is en er voldoende verduurzamingspotentieel is, op basis van criteria zoals uiteengezet in de kabinetsvisiekamerbrief EU-concurrentievermogen, kan Nederland dat steunen. Het kabinet mist echter in de Clean Industrial Deal een duidelijk Europees kader over wanneer wel of geen ruimte bestaat voor gericht industriebeleid.

c) Eerste inschatting van krachtenveld

Er is consensus onder de lidstaten over de noodzaak om het Europees concurrentievermogen van de industrie actief te versterken. Verschillen tussen lidstaten zijn er met name in de mate waarin en manier waarop het concurrentievermogen versterkt dient te worden. Ook leek er initieel enige mate van tweedeling te ontstaan met betrekking tot de mate waarin klimaatambities en concurrentiekracht elkaar zouden versterken dan wel tegenwerken. De Commissie houdt met dit voorstel, net als het kabinet, de eerste benadering aan.

Specifieke verschillen tussen lidstaten bevinden zich bijvoorbeeld in de mate waarin handelsmaatregelen zouden moeten worden getroffen om de Europese industrie te beschermen. Ook over publieke aanbesteding voor schone producten en of hier enige vorm van "*local content*" vereisten in zouden moeten worden verwerkt is discussie, evenals over de rol van verschillende technieken bij de transitie, bijvoorbeeld kernenergie.

Verder bestaan er verschillen van mening over de mate waarin de staatssteunkaders zouden moeten worden verruimd dan wel aangepast om de doelen van de CID te accommoderen.

Het Europees Parlement is voorzichtig positief over het voorstel van de Commissie. In verschillende politieke fracties bestaat erkenning voor de noodzaak van de gestelde doelen en tevredenheid over het feit dat de relevante problematiek een Europees antwoord krijgt.

4. Grondhouding ten aanzien van bevoegdheid, subsidiariteit, proportionaliteit, financiële gevolgen en gevolgen voor regeldruk, concurrentiekracht en geopolitieke aspecten

a) Bevoegdheid

De grondhouding van het kabinet is positief. In de mededeling worden voorstellen aangekondigd die betrekking hebben op industrie-, milieu-, mededingings- energie- en interne marktbeleid en handelspolitiek. Op het gebied van milieu en energie is sprake van een gedeelde bevoegdheid, conform artikel 4 lid 2, sub e respectievelijk i, Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie

(VWEU). Op het terrein van de vaststelling van mededingingsregels die voor de werking van de interne markt nodig zijn, waar de staatssteunregels onder vallen, en de gemeenschappelijke handelspolitiek is sprake van een exclusieve bevoegdheid van de EU, conform artikel 3, lid 1, sub b respectievelijk e VWEU. Op het terrein van industrie is sprake van een aanvullende bevoegdheid van de EU, conform artikel 6, sub d VWEU.

b) Subsidiariteit

De grondhouding van het kabinet is positief. Het voorstel beoogt concurrentiepositie van de EU te versterken door in te zetten op verbetering van de innovatie, verduurzaming en weerbaarheid van de Europese energie-intensieve industrie en *clean tech* sector. Gezien de grote economische schaal waarop geopereerd moet worden om effectief tegenwicht te bieden aan geopolitieke spanningen vanuit andere mondiale machtsblokken en waarop de doelen t.a.v. klimaat, nul-vervuiling en circulaire economie behaald dienen te worden, kan dit onvoldoende door de lidstaten op centraal, regionaal of lokaal niveau worden verwezenlijkt. Door in te zetten op goede randvoorwaarden kan de EU een aantrekkelijk ondernemingsklimaat voor (toekomstige) ondernemers bevorderen en is er ruimte voor nieuwe initiatieven. Daarvoor is het nodig een duidelijk Europees kader te ontwikkelen over wanneer er wel en niet ruimte is voor gericht industriebeleid. Dat moet op Europees niveau, want waardeketens van bedrijven stoppen niet bij landsgrenzen: een groot bedrijf heeft gemiddeld vele duizenden (grensoverschrijdende) toeleveranciers.

Door op gelijk niveau regelgeving in te voeren, belemmeringen op de interne markt weg te nemen en te voorkomen en gezamenlijk richting het behalen van klimaatdoelen te werken, worden het Europese en mondiale gelijk speelveld verbeterd, kunnen economische handelingsmogelijkheden mondiaal worden vergroot in relatie tot andere economische machten en kunnen economische schaalvoordelen benut worden. Om die redenen is optreden op EU-niveau gerechtvaardigd.

c) Proportionaliteit

De grondhouding van het kabinet is positief. Het voorstel beoogt concurrentiepositie van de EU te versterken door in te zetten op verbetering van de innovatie, verduurzaming en weerbaarheid van de Europese energie-intensieve industrie en *clean tech* sector. Het voorgestelde optreden is geschikt om deze doelstellingen te bereiken omdat de mededeling een integrale beleidsbenadering bevat die bij kan dragen aan het behalen van deze doelen. Zo'n integrale benadering is geschikt om de doelstellingen te behalen, omdat de uitdagingen waar de EII en clean sector tegenaan lopen raken aan alle aspecten van de productie- en bedrijfsvoering, namelijk kosten (energieprijzen), concurrentiepositie (interne markt en globaal gelijk speelveld) en afname en doorontwikkeling (duurzame productie). Tussen deze aspecten bestaat ook grote verwevenheid en kunnen daarom moeilijk los van elkaar geadresseerd worden. Daarnaast kunnen ook de voorstellen die zien op de besluitvorming en de aard van regelgeving een bijdrage leveren aan de beoogde verbetering van de innovatie, verduurzaming en weerbaarheid van de Europese energie-intensieve industrie en *clean tech* sector. Het voorgestelde optreden gaat niet verder dan noodzakelijk, omdat het bieden van een beleidskader en strategische visie op versterking van het EU-concurrentievermogen, verduurzaming

en weerbaarheid nog wel voldoende ruimte laat aan de EU-lidstaten om hier op bepaalde punten nationaal invulling aan te geven en verdere uitwerking daarvan mede vorm te geven.

d) Financiële gevolgen

De mededeling zelf heeft geen gevolgen voor de EU-begroting of de nationale begroting. De toekomstige voorstellen kennen mogelijk wel financiële gevolgen afhankelijk van de precieze invulling van de voorstellen bijvoorbeeld ten aanzien van ETS-gelden. Het kabinet is van mening dat eventueel benodigde EU-middelen gevonden dienen te worden binnen de in de Raad afgesproken financiële kaders van de EU-begroting 2021-2027 en dat deze moeten passen bij een prudente ontwikkeling van de jaarbegroting. Het kabinet wil niet vooruitlopen op de integrale afweging van middelen na 2027. Eventuele budgettaire gevolgen worden ingepast op de begroting van het/de beleidsverantwoordelijk(e) departement(en), conform de regels van de budgetdiscipline.

e) Gevolgen voor regeldruk, concurrentiekracht en geopolitieke aspecten

Het streven van de CID is, in lijn met het eerder gepubliceerde *Competitiveness Compass*, om regelgeving en regeldruk te verminderen, te vereenvoudigen en flexibeler te maken. In de mededeling kondigt de Commissie nog geen nieuwe regelgeving aan. Hoe dit zich zal verhouden tot bestaande regelgeving is nog niet bekend. Na publicatie zal hier meer over gezegd kunnen worden. Ten slotte merkt het kabinet op dat de hier voorgestelde voorstellen mogelijk gevolgen hebben voor sectoren die niet direct onder de scope van de CID vallen, maar wel een verduurzamingsopgave kennen. In de uitwerking van de aangekondigde voorstellen zal het kabinet oog houden voor de lasten van deze sectoren als ook kansen en synergiën voor verduurzaming.

Een expliciet doel van de CID is het versterken van de concurrentiepositie van de energie-intensieve industrie en de *clean tech* sectoren. Aangezien nog geen concreet beleid wordt gepresenteerd in de CID is het nog moeilijk te voorspellen of de concurrentiekracht daadwerkelijk verbetert. De ambities zijn echter veelbelovend en worden door het kabinet gesteund.

De uitwerking van het voorstel heeft mogelijk geopolitieke gevolgen, omdat een van de doelen van de CID is om de positie van de industrie ook in mondiale context te versterken en afhankelijkheden van derde landen te verkleinen. Daarbij komt dat een spoor in de CID toeziet op het borgen van een mondiaal gelijk speelveld en verdere diversificatie van handelsrelaties ten behoeve van het verminderen van afhankelijkheden. De concrete uitwerking in voorstellen zal moeten laten zien hoe dit geopolitieke verhoudingen beïnvloedt. Daarbij hecht het kabinet eraan dat de EU bij de nadere uitwerking van de plannen voldoende rekening houdt met de mogelijke externe effecten op (de handelsrelatie met) derde landen.